

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ: ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Υπό

Βασιλικής Μπρίνια

B.B.A., M.B.A., Ph.D., Post Doc, Λέκτορας (ΠΔ 407/80)
Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών & Πανεπιστημίου Πειραιά

Περίληψη

Η διά βίου εκπαίδευση αποτελεί ένα ταχύτατα αναπτυσσόμενο πεδίο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που περιλαμβάνει όλες τις συστηματικές οργανωμένες δραστηριότητες, μέσα από τις οποίες ενήλικες, αποκτούν νέες γνώσεις, ικανότητες και στάσεις. Συνεπώς, οι βασικοί στόχοι των ευρωπαϊκών προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης τόσο αυτά των ετών 2000-2006 όσο και αυτά των ετών 2007-2013 συνδέονται με την επαγγελματική σφαίρα δηλαδή την αναβάθμιση των γνώσεων και ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού.

Στις μέρες μας επιχειρήσεις και εργατικά συνδικάτα συμφωνούν ότι η διά βίου εκπαίδευση είναι επένδυση και ότι αποτελεί το κλειδί για βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη και για την διατήρηση της ανταγωνιστικότητας των οργανισμών προωθώντας παράλληλα την ολοκλήρωση της προσωπικότητας με την δημιουργία του καλού πολίτη ο οποίος συμμετέχει στα κοινά και στην προώθηση των δημοκρατικών διαδικασιών.

1. Εισαγωγή

Μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και στη διάρκεια της δεκαετίας του '90 αναπτύχθηκε μια στρατηγική διαμόρφωσης ενός σύγχρονου εκπαιδευτικού λόγου σε κοινοτικό επίπεδο. Μια σειρά από κείμενα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα συγκροτήσουν το πλαίσιο της διαμόρφωσης του κοινοτικού λόγου για την Ευρώπη της γνώσης και, παράλληλα, θα επηρεάσουν το σχεδιασμό και τις κατευθύνσεις της εφαρμογής των εκσυγχρονιστικών πολιτικών στο εθνικό επίπεδο των κρατών-μελών (Πασιάς Γ. 2002, σσ. 185-244). Αυτά τα κείμενα ήταν:

α) Τα τρία *Λευκά βιβλία* της Επιτροπής για την «Οικονομία» (1994) (Επιτροπή των Ε.Κ., *Λευκό Βιβλίο*), την «*Κοινωνική πολιτική*» (Επιτροπή των Ε.Κ.,

Λευκό βιβλίο, 1994), και την «Εκπαίδευση» (Επιτροπή των Ε.Κ., Λευκό βιβλίο, 1995).

β) Τα τέσσερα *Πράσινα βιβλία* της Επιτροπής για την «Ευρωπαϊκή διάσταση» (Επιτροπή των Ε.Κ., Πράσινη Βίβλος, 1993), την «Καινοτομία» (Επιτροπή των Ε.Κ., Πράσινη Βίβλος, 1995), την «Απασχόληση» (Επιτροπή των Ε.Κ., Πράσινη Βίβλος, 1996) και την «Κινητικότητα» (Επιτροπή των Ε.Κ., 1996).

γ) Τα κείμενα: Για μια «Ευρώπη της γνώσης» (Επιτροπή των Ε.Κ., 1997), «Agenda 2000» (Επιτροπή των Ε.Κ., 1997), «Εκπαίδευση για τον Ευρωπαϊκό πολίτη» (Επιτροπή των Ε.Κ., 2000, 1998), «Η μάθηση στην κοινωνία της πληροφορίας / E-learning» (Επιτροπή των Ε.Κ., 2000), «Υπόμνημα για τη διά βίου εκπαίδευση» (Επιτροπή των Ε.Κ., 2000, 2001), η Ανακοίνωση για την «Πραγμάτωση μιας ευρωπαϊκής παροχής διά βίου μάθησης» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001).

Στα διάφορα κείμενα της Επιτροπής επισημαίνεται ότι ο βασικός προσανατολισμός της κοινοτικής πολιτικής αφορά τη σταδιακή δημιουργία ενός ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού χώρου (ΕΕΧ), ανοικτού και δυναμικού, ο οποίος διατρέχεται από τρεις θεμελιώδεις διαστάσεις που είναι «η γνώση, ο πολίτης και η απασχόληση» (Επιτροπή των Ε.Κ., 2001, σ. 4). Παράλληλα, η Επιτροπή επισημαίνει την ανάγκη της ενίσχυσης και της προώθησης της κοινοτικής πολιτικής στις τέσσερις περιοχές της γνώσης (*καινοτομία, έρευνα, εκπαίδευση, κατάρτιση*) (Επιτροπή των Ε.Κ., 2000) που «αποτελούν την κινητήρια δύναμη της Κοινότητας, στην προοπτική της οικοδόμησης της «Ευρώπης της γνώσης» και την επίτευξη των ακόλουθων βασικών στόχων της Ένωσης (Επιτροπή των Ε.Κ., 2001, σσ. 11-15):

- α) την ανάπτυξη της διά βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης,
- β) τη διατήρηση του κοινωνικού προτύπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- γ) τη διασφάλιση της ευρωπαϊκής ταυτότητας,
- δ) την αποφυγή του κοινωνικού ρήγματος και
- ε) την αύξηση της δυνατότητας απασχόλησης

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Η Ευρώπη της γνώσης: Στόχοι και πολιτικές

Ο ευρωπαϊκός εκπαιδευτικός χώρος	<p><i>Οι 3 βασικές διαστάσεις:</i></p> <p>Γνώση</p> <p>Πολίτης</p> <p>Απασχόληση</p>
Η γνώση	<p><i>Οι 4 βασικές περιοχές:</i></p> <p>Καινοτομία</p> <p>Έρευνα</p> <p>Εκπαίδευση</p> <p>Κατάρτιση</p>
Η Ευρώπη της γνώσης	<p><i>Οι 5 βασικοί στόχοι:</i></p> <p>α) η ανάπτυξη της διά βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης</p> <p>β) η διατήρηση του κοινωνικού προτύπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p> <p>γ) η διασφάλιση της ευρωπαϊκής ταυτότητας</p> <p>δ) η αποφυγή του κοινωνικού ρήγματος</p> <p>ε) η αύξηση της δυνατότητας απασχόλησης</p>
Η κοινωνία της γνώσης	<p><i>Έννοιες – λέξεις κλειδιά για τις σχέσεις ανάμεσα στην εκπαίδευση και την απασχόληση:</i></p> <p>Καινοτομία Ανταγωνιστικότητα</p> <p>Ελαστικότητα Ευελιξία</p> <p>Αξιολόγηση Πιστοποίηση</p> <p>Ποιότητα Αποτελεσματικότητα</p>

Πηγή: ΠΑΣΙΑΣ Γ. – ΡΟΥΣΑΚΗΣ, Ι., «Οι σχηματισμοί λόγου της Ε.Κ. και οι επιδράσεις τους στη διαμόρφωση της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής».

Ορισμένες από τις βασικές θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι οποίες εμφανίζονται στα παραπάνω κείμενα και αφορούν την προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο σύγχρονο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο που διαμορφώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο, θεωρούνται οι ακόλουθες (Πασιάς, Γ. – Ρουσσάκης, Ι., 2002):

- Η ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης (πολυπολιτισμικότητα, κινητικότητα, γλώσσες, συνεργασία)
- Η συσσώρευση ευρωπαϊκής προστιθέμενης αξίας (ανταγωνιστικότητα, απασχολησιμότητα, κοινωνική συνοχή, υψηλή ποιότητα).
- Η προώθηση της διά βίου εκπαίδευσης.
- Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών («eEurope»).
- Η προώθηση της καινοτομίας και η προαγωγή της φυσικής και «εικονικής» κινητικότητας.
- Η αναγνώριση των ακαδημαϊκών και επαγγελματικών προσόντων.
- Οι στενότερες σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων (ανάπτυξη ευέλικτων δεξιοτήτων, διεύρυνση της πρόσβασης, βελτίωση των διαδικασιών πιστοποίησης).
- Η ισότιμη αντιμετώπιση της υλικής και της άυλης επένδυσης.
- Η ενίσχυση της μάθησης και της ενεργού συμμετοχής του Ευρωπαίου πολίτη.
- Η συγκριτική προσέγγιση των εκπαιδευτικών πολιτικών με στόχο τη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού χώρου (ΕΕΧ, άξονας Μπολόνια – Πράγα).
- Η δημιουργία ενός διευρυμένου πλαισίου των εκπαιδευτικών αρμοδιοτήτων με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων (κοινωνικών εταιριών) στο εθνικό και το κοινοτικό επίπεδο.

Τον Μάρτιο του 2000 στη Λισσαβόνα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε ως στόχο «η Ευρώπη να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή» και επισήμανε την ανάγκη να αναπτυχθεί «ένας ευρύτερος προβληματισμός σχετικά με τους συγκεκριμένους μελλοντικούς στόχους των εκπαιδευτικών συστημάτων, επικεντρωμένος σε κοινά μελήματα και προτεραιότητες» (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2000, σ. 2). Σε σχετική έκθεση που υπέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιανουάριο του 2001 προτείνει τους ακόλουθους μελλοντικούς στόχους, τους οποίους πρέπει να επιδιώξουν τα εθνικά συστήματα δια βίου

εκπαίδευσης: α) την ανύψωση του επιπέδου μάθησης στην Ευρώπη, β) την ευκολότερη και ευρύτερη πρόσβαση στη μάθηση σε όλα τα στάδια της ζωής, γ) την αναβάθμιση του ορισμού των βασικών δεξιοτήτων για την κοινωνία της γνώσης, δ) την προσφορά ανοικτής εκπαίδευσης και κατάρτισης στο τοπικό περιβάλλον, στην Ευρώπη και στον κόσμο, ε) τη βέλτιστη χρήση των πόρων και στ) την ανάπτυξη μιας νέας εταιρικής σχέσης με τους εκπαιδευτικούς φορείς (Επιτροπή των Ε.Κ., 2001, σσ. 6-16).

Στο ίδιο κείμενο η Επιτροπή επισημαίνει ότι ο ρόλος της δια βίου εκπαίδευσης καθίσταται καθοριστικός για τη μελλοντική εξέλιξη του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ενοποίησης. *«Το μέλλον της Ένωσης απαιτεί μια σημαντική συμβολή από τον κόσμο της εκπαίδευσης. Απαιτεί από τα εκπαιδευτικά συστήματα να μπορούν να προσαρμοστούν και να αναπτυχθούν έτσι ώστε να παρέχουν τις βασικές δεξιότητες και ικανότητες που χρειάζονται όλοι στην κοινωνία της γνώσης και να καταστήσουν ελκυστική και ανταποδοτική τη δια βίου μάθηση»* (Επιτροπή των Ε.Κ., 2001, σ. 17).

Όπως γίνεται φανερό από τα παραπάνω, ο τομέας της δια βίου εκπαίδευσης έχει αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία, καθώς συνδέεται με την οικονομική και κοινωνική πολιτική της Κοινότητας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο χώρος των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης και ειδικότερα αυτός της δια βίου εκπαίδευσης να δέχεται άμεσα τις πιέσεις για την προώθηση μεταρρυθμίσεων που θα στοχεύουν στη διόρθωση των ανισοτήτων και αδυναμιών των εθνικών συστημάτων δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης, με απώτερο στόχο τη διαμόρφωση του ενιαίου δια βίου εκπαιδευτικού χώρου στην Κοινότητα.

Η Επιτροπή επισημαίνει ότι οι προσανατολισμοί των πολιτικών της Κοινότητας, όπως διατυπώθηκαν στο Πρόγραμμα Δράσης 2000 (Ατζέντα 2000), αποτελούν το πιο ουσιαστικό στοιχείο για την επίτευξη της συμπληρωματικότητας των κοινοτικών πολιτικών στο πλαίσιο της προσαρμογής και του εκσυγχρονισμού των εθνικών συστημάτων δια βίου εκπαίδευσης, έτσι ώστε οι πολιτικές για την «Ευρώπη της γνώσης» να συμβαδίζουν και να αλληλοσυμπληρώνονται με τις εθνικές πολιτικές. Με σκοπό την επίτευξη της συμπληρωματικότητας των κοινοτικών και των εθνικών πολιτικών, η Επιτροπή καθόρισε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο παρέμβασης στα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης, μέσω της χρηματοδότησης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠΕΑΕΚ) από τα Διαρθρωτικά ταμεία της Κοινότητας στο πλαίσιο των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, για την επίτευξη του στόχου της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής (Ανδρικοπούλου, Ε. – Κανκαλάς, Γ., 2000, σσ. 339-380). Κατ' αυτόν τον τρόπο η κοινοτική πολιτική, επιδιώκοντας τη «*διατήρηση του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου*» διαμορφώνει ένα «*κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο*», το οποίο καθορίζει

τους στόχους της «*αναπροσαρμογής και του εκσυγχρονισμού*» των εθνικών συστημάτων δια βίου εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης, εφαρμόζει στρατηγική «*ανάλογα με τις εθνικές προτεραιότητες*» για την επίτευξη των στόχων και χρηματοδοτεί ανάλογα με την «*προβλεπόμενη κλίμακα παρέμβασης*» που έχει τεθεί για την υλοποίηση των κοινοτικών στόχων της «*σύγκλισης*» και της «*προσαρμογής*» (Επιτροπή των Ε.Κ., 2001, σσ. 10-11).

2. Τα Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Προγράμματα για την Διά Βίου Εκπαίδευση από το 2000 έως το 2006

Με την είσοδο στο νέο αιώνα, το αίτημα για ψηφιακό αλφαριθμητισμό, δεξιότητες στις ξένες γλώσσες, αρχική και Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, κινητικότητα και καινοτομίες γίνεται ολοένα και εντονότερο σε όλες τις χώρες του κόσμου. Έτσι, στο πλαίσιο της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης και Πολιτισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εμφανίζεται μια γενιά προγραμμάτων που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με την διά βίου εκπαίδευση και τη συνεχιζόμενη κατάρτιση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Προγράμματα και Ενέργειες της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης και Πολιτισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Τα προγράμματα

Σωκράτης

- Comenius

- Erasmus

- Grundtvig

- Lingua

- Minerva

- Παρατήρηση και καινοτομία: Eurydice, Arion, Naric

- Οι κοινές ενέργειες

- Συνοδευτικά μέτρα

Leonardo da Vinci

Youth

Tempus

Πολιτισμός 2000

Media Plus

Συνεργασία ΕΕ/Καναδά

Συνεργασία ΕΕ/Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής

Erasmus Mundus

Οι ενέργειες

EL Υπόδειγμα ευρωπαϊκού βιογραφικού σημειώματος

Elearning

Οδηγία «Τηλεόραση χωρίς σύνορα»

Οι Netd@ys Europe

Ενέργεια Jean Monnet

Europass – Κατάρτιση

Σύμπραξη με την κοινωνία των πολιτών

- Μη κυβερνητικές οργανώσεις

- Ενώσεις και ομοσπονδίες ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος

Αδελφοποίηση πόλεων

Αθλητισμός

Υπηρεσίες δημοσίου συμφέροντος:

- Πρακτική άσκηση

- Βιβλιοθήκες

- Επισκέψεις

Τα προγράμματα αυτά αποτελούν τον κύριο εκφραστή άσκησης της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα εθνικά κράτη στον τομέα αυτόν. Πρόκειται, μεταξύ άλλων, για τα προγράμματα «Socrates», «Leonardo da Vinci», «Youth», «Tempus», «Πολιτισμός 2000» και «Media».

Τα εν λόγω προγράμματα υποστηρίζουν την κινητικότητα των ανθρώπων, τη δρομολόγηση πρότυπων σχεδίων, την ανταλλαγή ιδεών και πρακτικών, ενθαρρύνουν την ευρωπαϊκή συνεργασία σε κάθε επίπεδο, επιδιώκουν την πολιτική και προωθούν την καινοτομία. Απευθύνονται σε μια ευρεία κατηγορία φορέων πολλών ευρωπαϊκών κρατών και βασίζονται σε θεμελιώδεις αξίες, όπως στην προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, στη μάθηση μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό πλαίσιο και στην ανάγκη για διά βίου εκπαίδευση και κατάρτιση.

Όσον αφορά ειδικότερα στην Ελλάδα οι δραστηριότητες διά βίου εκπαίδευσης, στις οποίες συμμετέχει πλέον σημαντικό ποσοστό του ενήλικου πληθυσμού, διαρκώς διευρύνονται. Κατά τη διάρκεια του Β΄ ΚΠΣ (1993-1999) στα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων που εποπτεύονταν από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, συμμετείχαν 178.700 άνεργοι, περίπου 100.000 εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις, 43.000 δημόσιοι υπάλληλοι και 137.416 αυτοαπασχολούμενοι. Κατά τη διάρκεια του Γ΄ ΚΠΣ (2000-2006) στα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων συμμετείχαν 125.000 άνεργοι, 1000 δημόσιοι υπάλληλοι, 46.500 εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις, 365.000 καταρτιζόμενοι στην πληροφορική, 70.000 αυτοαπασχολούμενοι, 8.000 εκπαιδευτικοί, 11.200 άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, 35.000 καταρτιζόμενοι στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και 6.000 άτομα για το πρόγραμμα EQUAL.

3. Τα νέα Ευρωπαϊκά Προγράμματα από το 2007 έως το 2013 για την οικονομική ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

Με όλα αυτά τα προγράμματα, τα οποία στηρίζονται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και βασίζονται, όσον αφορά τις δυνατότητες υλοποίησής τους στην αρχή της επικουρικότητας, η Ευρωπαϊκή Ένωση θεμελιώνει τη δυνατότητα να συνδιαλέγεται απευθείας με φορείς τόσο υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων για όλες τις βαθμίδες όσο και παροχής Συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης στα κράτη-μέλη, προωθώντας έτσι τη δική της πολιτική, σ' αυτόν τον τομέα. Με την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων η Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύει πρωτίστως στην επίτευξη της οικονομικής ανταγωνιστικότητας της και δευτερευόντως στην πολιτική ενοποίησής της.

Τα νέα Ευρωπαϊκά προγράμματα για την εκπαίδευση, τον πολιτισμό και τη νεολαία, για την περίοδο 2007-2013, τα οποία ενέκρινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θα διαδεχθούν τα υφιστάμενα προγράμματα που λήγουν το 2006 και θα συμβάλουν, από την πλευρά τους, στην επίτευξη του στόχου της Λισαβόνας, δηλαδή στην ανάδειξη της Ευρώπης ως την πλέον ανταγωνιστική οικονομία, βασισμένη στη γνώση, με χρονικό ορίζοντα το 2010. Ο συνολικός προϋπολογισμός των προγραμμάτων αυτών είναι τριπλάσιος, σε τρέχουσες τιμές, σε σχέση με τον προϋπολογισμό των υφιστάμενων προγραμμάτων. Οι προτάσεις αυτές υποβλήθηκαν για εξέταση στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και εγκρίθηκαν στο τέλος του 2005. Ειδικότερα, τα προγράμματα αυτά αφορούν:

Ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης στους τομείς της εκπαίδευσης και της Διά βίου μάθησης, με προϋπολογισμό ύψους 13,6 δισεκατομμυρίων ευρώ, για χρονικό διάστημα 7 ετών. Το νέο πρόγραμμα θα συμβάλει στη βελτίωση των συστημάτων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης. Το πρόγραμμα αυτό αποτελείται από τέσσερα επιμέρους προγράμματα που αφορούν τη σχολική εκπαίδευση (Comenius), την τρίτοβάθμια εκπαίδευση (Erasmus), την επαγγελματική κατάρτιση (Leonardo da Vinci) και την επιμόρφωση των ενηλίκων (Grundtvig). Ειδικότερα:

α) Το πρόγραμμα «Leonardo da Vinci»

Το Leonardo da Vinci είναι το πρόγραμμα σχετικά με την εφαρμογή της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την επαγγελματική κατάρτιση, το οποίο υποστηρίζει και συμπληρώνει τις σχετικές ενέργειες των κρατών-μελών. Σκοπός του προγράμματος είναι η ανάπτυξη της ποιότητας, η προαγωγή της καινοτομίας και της ευρωπαϊκής διάστασης στα συστήματα και τις πρακτικές επαγγελματικές κατάρτισης, μέσω της διακρατικής συνεργασίας.

Το Leonardo da Vinci επιδιώκει τρεις βασικούς στόχους:

- 1) την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων κυρίως των νέων, στην αρχική επαγγελματική κατάρτιση, με στόχο να επιτευχθεί, κυρίως μέσω εναλλασσόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και μαθητείας, η διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης και επανένταξης,
- 2) τη βελτίωση της ποιότητας συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης καθώς και της πρόσβασης σ' αυτήν και της απόκτησης δεξιοτήτων και ικανοτήτων καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής και
- 3) την προαγωγή της συμβολής της επαγγελματικής κατάρτισης στη διαδικασία της καινοτομίας, με σκοπό τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και του επιχειρηματικού πνεύματος.

Με τους στόχους αυτούς δίνεται ιδιαίτερη προσοχή:

- στη Διά βίου κατάρτιση,
- στη χρήση των νέων τεχνολογιών, πληροφοριών και επικοινωνιών (ICT),
- στη συμμετοχή των μέσων μαζικής ενημέρωσης,
- στη στήριξη των ατόμων που μειονεκτούν στην αγορά εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με ειδικές ανάγκες,
- στην εφαρμογή της αρχής της ισότητας των ευκαιριών ανδρών και γυναικών και
- στην ενίσχυση των συμπράξεων μεταξύ πολλών φορέων, που προέρχονται από τελείως διαφορετικούς κλάδους.

β) Το πρόγραμμα Grundtvig

Το πρόγραμμα Grundtvig ειδικότερα αφορά την Εκπαίδευση των Ενηλίκων και άλλες εκπαιδευτικές ενέργειες που επιδιώκει να βελτιώσει την πρόσβαση στη μάθηση για όλους όσοι το επιθυμούν:

- είτε για να επιστρέψουν στο σχολείο ή στο πανεπιστήμιο, προκειμένου να αποκτήσουν νέα προσόντα και να βρουν ευκολότερα εργασία
- είτε για προσωπική και κοινωνική ικανοποίηση και για προσωπική ευχαρίστηση
- είτε για να μάθουν όσα χρειάζονται στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, ώστε να είναι ενεργοί ευρωπαίοι πολίτες.

Το πρόγραμμα Grundtvig απευθύνεται στους φορείς Εκπαίδευσης Ενηλίκων είτε πρόκειται για θεσμοθετημένα ιδρύματα τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης (πανεπιστήμια, σχολεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα για ενήλικες) είτε πρόκειται για φορείς άτυπων μορφών εκπαίδευσης (ενώσεις, βιβλιοθήκες, μουσεία, οργανώσεις γονέων κ.ά.).

Το πρόγραμμα Grundtvig αφορά όλους εκείνους που έχουν ήδη υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και ευνοεί, ειδικότερα, εκείνους που βιώνουν ευαίσθητες κοινωνικές καταστάσεις ή διαθέτουν λίγες βασικές γνώσεις. Το πρόγραμμα Grundtvig επιδιώκει να δώσει μια δεύτερη ευκαιρία στους ενήλικες, οποιασδήποτε ηλικίας, που αποκλείονται από το εκπαιδευτικό σύστημα, βοηθώντας τους να αποκτήσουν βασικές γνώσεις και να ξανακερδίσουν την εμπιστοσύνη τους ή και αναγνωρίζοντας ορισμένες ικανότητες και προσόντα που απέκτησαν εκτός εκπαίδευσης.

Με το Grundtvig, η Επιτροπή καλύπτει τέσσερα είδη δραστηριοτήτων:

- *τα ευρωπαϊκά σχέδια συνεργασίας* (European Cooperation Projects), τα οποία αφορούν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τους οργανισμούς για ενήλικες που θέλουν να υλοποιήσουν συγκεκριμένα σχέδια ή ενέργειες, μέσω της ευρωπαϊκής συνεργασίας,
- *τις εκπαιδευτικές συμπράξεις* (Learning Partnerships), που απευθύνονται σε μικρότερες οργανώσεις και καθιστούν δυνατή τη συνεργασία σε μικρότερη κλίμακα, ενυπάρχοντας, συνήθως, την επαφή και τις κοινές δραστηριότητες μεταξύ εταίρων από διαφορετικές χώρες, που μπορεί να καταλήξουν, ενδεχομένως στη συνέχεια στην υλοποίηση πιο φιλόδοξων σχεδίων. Οι εκπαιδευτικές συμπράξεις αποσκοπούν στην κατάρτιση μικρών, κοινών σχεδίων σε συγκεκριμένο θέμα και στην υλοποίηση άλλων δραστηριοτήτων, που καθιστούν δυνατή την ανταλλαγή εμπειριών, πρακτικών και μεθόδων,
- *τις υποτροφίες κινητικότητας για την κατάρτιση* (Individual Mobility Grants for Attending Training), οι οποίες αφορούν τους υπεύθυνους κατάρτισης που αποφασίζουν να καταρτιστούν σε άλλη χώρα, συνήθως διάρκειας μίας έως τεσσάρων εβδομάδων. Η κινητικότητα αυτή αφορά όλες τις κατηγορίες προσωπικού υπεύθυνου για την κατάρτιση ενηλίκων, με την ευρεία έννοια του όρου: διδάσκοντες, διαχειριστές ή διοικητικό προσωπικό, συμβούλους, μεσάζοντες και εκπαιδευτές και
- *τα δίκτυα Grundtvig* (Networks), τέλος, τα οποία παρέχουν στους εκπαιδευτικούς φορείς σταθερή βάση για συζήτηση και καθιστούν δυνατή την ευρύτερη διάδοση των καινοτόμων πρακτικών και ιδεών στο συγκεκριμένο θέμα. Τα δίκτυα αυτά είναι δύο ειδών: τα θεματικά δίκτυα, που αποτελούν βήμα διάλογου για βασικά θέματα και τα δίκτυα σχεδίων, που παρέχουν, στα συμμετέχοντα στη σύμπραξη ιδρύματα, την ευκαιρία να συνεργαστούν στην προσπάθειά τους, διαδίδοντας, ταυτόχρονα, τα σχετικά αποτελέσματα σε περισσότερους οργανισμούς.
- *Νεολαία σε δράση*, με προϋπολογισμό ύψους 915 εκατομμυρίων Ευρώ, είναι απλούστερο στην εφαρμογή του και, σε μεγάλο βαθμό, αποκεντρωμένο και θα είναι ανοιχτό για τη συμμετοχή νέων ηλικίας 13 έως 30 ετών στα κράτη-μέλη και στις τρίτες χώρες, κυρίως σ' αυτές που καλύπτονται από τη νέα πολιτική γειτονίας. Το πρόγραμμα θα περιλάβει σειρά δράσεων, όπως ανταλλαγές νέων, την ευρωπαϊκή εθελοντική υπηρεσία και τη δράση νεολαία για τον κόσμο, που αποσκοπούν στην ανάπτυξη της συνεργασίας με τρίτες χώρες.
- *Media 2007*, με προτεινόμενο προϋπολογισμό πάνω από ένα δισεκατομμύριο Ευρώ για την περίοδο 2007-2013, το οποίο προέρχεται από τη συγχώ-

νευση των προγραμμάτων Media Plus και Media κατάρτιση, και αποδεικνύει τη μεγάλη σημασία που αποδίδει η Ευρωπαϊκή Ένωση στο ρόλο του οπτικοακουστικού τομέα στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και

- **Πολιτισμός 2007**, το οποίο θα αντικαταστήσει το πρόγραμμα Πολιτισμός 2000, και έχει ως βασικούς στόχους την προώθηση της διακρατικής κινητικότητας καλλιτεχνών και έργων και την ενίσχυση του διαπολιτιστικού διαλόγου, συμπληρώνοντας τις αντίστοιχες δράσεις των κρατών-μελών. Ο προϋπολογισμός αυτού του προγράμματος υπερβαίνει τα 400 εκατομμύρια Ευρώ (Communication from the Commission, 2004, σ. 15).

4. Συμπεράσματα

Είναι προφανές από τα παραπάνω αναφερόμενα ότι αλλάζει με την πάροδο των χρόνων η αντίληψη της ΕΕ για το ρόλο της εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων. Στην αρχή της ευρωπαϊκής ενοποίησης κύριος προσανατολισμός ήταν η βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης των εργαζομένων. Στην συνέχεια, κατά την πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, νέες πολιτικές αναδύονται που αποσκοπούν στην εξασφάλιση της ευρύτερης δυνατής πρόσβασης στη μάθηση, αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους, έμφαση σε κοινωνικές δεξιότητες. Επιπλέον, σε κοινοτικά κείμενα εμφανίζονται αναφορές σε στόχους ενεργητικής μάθησης, ανάγκη για νέες καινοτόμους μεθόδους διδασκαλίας, νέο ρόλο και λειτουργία των εκπαιδευτών. Κεντρικός στόχος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) είναι η αναβάθμιση των γνώσεων και ικανοτήτων καθώς και η ενίσχυση της απασχολησιμότητας του ανθρώπινου δυναμικού. Συνεπώς, δύο αντίρροπες τάσεις για το μέλλον και τον προσανατολισμό των δραστηριοτήτων εκπαίδευσης ενηλίκων διακρίνουμε στο επίπεδο των επίσημων κειμένων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: μονοδιάστατη σύνδεση με την αγορά εργασίας και τις ανάγκες της οικονομίας ή παρεμβάσεις που φέρνουν στο επίκεντρο τους πολίτες και τις ανάγκες τους;

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι η εκπαίδευση ενηλίκων είναι ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο πεδίο στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η σημασία που αποδίδεται στην διά βίου εκπαίδευση αποτυπώνεται κυρίως στον προϋπολογισμό του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ):

Α) Κατά τη διάρκεια του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, μέσω του ΕΚΤ χρηματοδοτήθηκαν δράσεις στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού συνολικού προϋπολογισμού 47 δισεκατομμυρίων Ευρώ. Από αυτές τις δράσεις ποσοστό περίπου 75% αφορούσε εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, ενώ το υπόλοιπο 25% αφορούσε υποστηρικτές και συνοδευτικές παρεμβάσεις.

Β) Ο ετήσιος προϋπολογισμός του ΕΚΤ αντιπροσωπεύει ποσοστό περίπου 10% του συνολικού προϋπολογισμού. Μάλιστα, τα επίσημα κείμενα της ευρωπαϊκής επιτροπής προβλέπουν αύξηση των σχετικών δαπανών τα επόμενα χρόνια.

Τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα Leonardo daVinci, Grundtvig κ.λπ. αποφέρουν εμπειρίες για την διεθνοποιημένη αγορά αλλά και ετοιμότητα για διεθνείς συνεργασίες. Γενικά, τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, στη διάδοση του σύγχρονου επιχειρηματικού πνεύματος, στη στήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, στην προσαρμογή των επιχειρήσεων στις νέες προκλήσεις του επιχειρησιακού περιβάλλοντος και την αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού στην ευρωπαϊκή ένωση.

Βιβλιογραφία

1. Για μια περιεκτική παρουσίαση των διαστάσεων της κοινοτικής εκπαιδευτικής πολιτικής στη δεκαετία του '90, βλ. ΠΑΣΙΑΣ, Γ., Προς την Ευρώπη της Γνώσης: Η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού λόγου και των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στη δεκαετία του '90, στο ΜΑΤΘΑΙΟΥ, Δ. (επιμ.), *Η Εκπαίδευση Απέναντι στις Προκλήσεις του 21ου Αιώνα. Νέες οριζόντιες και προοπτικές*, εκδ. Α.Α. Λιβάνη, 2002, σσ. 185-244.
2. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., Λευκό βιβλίο, *Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση. Οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα*, 1994, Βρυξέλλες.
3. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., Λευκό Βιβλίο για την Κοινωνική πολιτική. *Επιλογές για την Ένωση*, 1994, Βρυξέλλες.
4. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., Λευκό Βιβλίο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, *Διδασκαλία και Μάθηση. Προς την κοινωνία της γνώσης*, 1995, Λουξεμβούργο.
5. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., Πράσινη Βίβλος για την *Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, COM (93) 457 τελικό, 29.9.1993, Βρυξέλλες.
6. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., Πράσινη Βίβλος για την *Καινοτομία*, COM (95) 688, 20.12.95, Βρυξέλλες.
7. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., Πράσινη Βίβλος, *Ζωή και εργασία στην κοινωνία των πληροφοριών. Πρώτα ο άνθρωπος*, COM (96) 389, 24.7.1996, Βρυξέλλες.
8. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., *Εκπαίδευση – Κατάρτιση – Έρευνα: Τα εμπόδια στη διακρατική κινητικότητα*, Πράσινο βιβλίο, COM (96) 462, 2.10.1996, Βρυξέλλες.
9. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., *Για μια Ευρώπη της Γνώσης*, COM (97) 563, 12.11.1997, Βρυξέλλες.
10. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., *Πρόγραμμα Δράσης 2000 (Ατζέντα 2000)*, τ. Α' & Β', COM (97) 2000, 15.7.1997, Βρυξέλλες.

11. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., *Προς μια ευρωπαϊκή διάσταση εκπαίδευσης και ενεργού συμμετοχής του πολίτη*, 2000, Λουξεμβούργο.
12. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., *Learning – Να σκεφθούμε την εκπαίδευση του αύριο*, COM (2000) 318 τελικό, 25.5.2000, Βρυξέλλες.
13. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, *Υπόμνημα σχετικά με την εκπαίδευση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής*, SEC (2000), 1832, 30.10.2000, Βρυξέλλες.
14. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, *Η πραγμάτωση μιας ευρωπαϊκής περιοχής διά βίου μάθησης*, COM (2001) 678, 21.11.2001, Βρυξέλλες.
15. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., *Για μια Ευρώπη της Γνώσης*.
16. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., *Πρόγραμμα Δράσης 2000...*, τ. Α'.
17. ΠΑΣΙΑΣ, Γ. – ΡΟΥΣΣΑΚΗΣ, Ι., «Οι σχηματισμοί λόγου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και οι επιδράσεις τους στη διαμόρφωση της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής. Μελέτη Περίπτωσης: Τα ΕΠΕΑΕΚ Ι και ΙΙ και η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1997-2002», Ανακοίνωση στο 2ο Διεθνές Συνέδριο *Η Παιδεία στην Αυγή του 21ου Αιώνα. Ιστορικό-συγκριτικές Προσεγγίσεις* (-4/10/2002), ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Πατρών. Υπό δημοσίευση στα Πρακτικά του Συνεδρίου (επιμ. Καθ. Σ. Μπουζάκης).
18. ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (23-24.3.2000), Συμπεράσματα της Προεδρίας, Βρυξέλλες, σ. 2.
19. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., *Οι συγκεκριμένοι μελλοντικοί στόχοι των εκπαιδευτικών συστημάτων*, Έκθεση της Επιτροπής, COM (2001) 59 τελικό, 31.1.2001, Βρυξέλλες.
20. Για την αποστολή των Διαρθρωτικών Ταμείων της Κοινότητας βλ. τους Κανονισμούς (ΕΟΚ) 2080-2085/1993, ΕΕ L 193, της 31.7.1993. Για την ανάπτυξη των πολιτικών συνοχής της Κοινότητας βλ. ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ε., «Η πολιτική συνοχής και οι προοπτικές της στο νέο ευρωπαϊκό χώρο», στο ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ε. – ΚΑΥΚΑΛΑΣ, Γ. (επιμ.), *Ο Νέος Ευρωπαϊκός Χώρος. Η διεύρυνση και η γεωγραφία της ευρωπαϊκής ανάπτυξης*, εκδ. Θεμέλιο, 2000, Αθήνα.
21. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ Ε.Κ., *Για μια Ευρώπη της Γνώσης*.
22. Παράρτημα – Πίνακας 2: Προγράμματα και Ενέργειες της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης και Πολιτισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
23. <http://europa.eu.int/comm/education/Socrates/nat-est.html>
24. <http://europa.eu.int/comm/education/leonardo/leonardo2/nalist2.html>
25. <http://europa.eu.int/comm/education/youth/program/natage.html>
26. <http://www.etf.eu.int/etfweb.bsd/pages/ncps>, βλ. και <http://etf.eu.int/etfweb.nsf/pages/natempof>, βλ. και <http://etf.eu.int/etfweb.nsf/pages/temptip>

27. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα Leonardo da Vinci βλ. στην ιστοσελίδα: http://europa.eu.int/comm/education/leonardo_en.html, φαξ: (00322) 295 56 99, e-mail: eac-leonardo@cec.eu.int. Επίσης, μπορείτε: -να απευθυνθείτε στο Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας στην Ελλάδα, Διεύθυνση: Κωστή Παλαμά 6-8, GR-111 41, Αθήνα, τηλ: (210) 212 07 00, (210) 212 07 17, e-mail: ugontzou@eie.org.gr. -να συμβουλευτείτε την ιστοσελίδα: <http://europa.eu.int/comm/education/leonardo/leonardo2/nalist2.html>
28. Η νομική βάση του προγράμματος Leonardo da Vinci είναι κυρίως το άρθρο 150 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και η Απόφαση του Συμβουλίου της 26ης Απριλίου 1999, ΕΕ L 146, της 11.6.1999, σ. 33.
29. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (2002). *Socrates-πρόγραμμα Κοινωνικής Δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης (2000-2006), Ανοιχτές Πόρτες στην Εκπαίδευση*. - Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, σ. 11, βλ. και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτιστικών Θεμάτων (2000), *Πρόγραμμα Socrates, Προγράμματα δράσεων στον τομέα της εκπαίδευσης (2000-2006), Οδηγίες για τους αιτούντες*. - Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, σ. 160.
30. Communication from the Commission: The new generation of community education and training programmes after 2006, COM (2004) 156 final, Brussels, 09.03.2004, βλ. και Figel, J. (2004). "Une nouvelle generation de programmes de l' UE pour l' education et la formation, la culture, la jeunesse et le secteur audiovisuel pour la periode 2007-2013", στο περιοδικό *Le Magazine de l' Education et de la Culture*. - Brussels: Commission Europeene, Office de Publications, No 24, σ. 15.